

CPB Memo

Aan: Belangstellenden

Centraal Planbureau

Van Stolkweg 14
Postbus 80510
2508 GM Den Haag

T (070)3383 380
I www.cpb.nl

Contactpersoon
Edwin van de Haar

Datum: februari 2014

Betreft: Werkplan 2014

1 Inleiding

Dit is het werkplan 2014 van het Centraal Planbureau (CPB). Hierin wordt aangegeven welke werkzaamheden er worden voorzien, inclusief een, niet uitputtend, overzicht van CPB-publicaties. Het werkplan begint met een korte terugblik op de werkzaamheden en publicaties in het voorgaande jaar. Zoals is geregeld in de Aanwijzingen voor de Planbureaus is dit werkplan vastgesteld door de directeur van het CPB. Er is inhoudelijke afstemming geweest met de Centrale Plancommissie (CPC), de eerstverantwoordelijke minister (van Economische Zaken) en de Ministerraad. Daar het CPB organisatorisch onderdeel is van het ministerie van Economische Zaken blijven financiële of administratieve zaken buiten beschouwing, aangezien dergelijke zaken via het ministerie verlopen.

2 Terugblik op 2013

Na het drukke verkiezingsjaar 2012 waarin veel werk tijdelijk werd stopgezet, stond 2013 voor veel medewerkers in het teken van inhalen, alsnog publiceren en/of onderhoud plegen aan de modellen. Er werd ook een nieuw programma gestart en een externe visitatiecommissie rapporteerde haar bevindingen en aanbevelingen. Meest in het oogspringend in de media was de directeurswisseling op het bureau.

Op 18 februari publiceerde de Commissie Beleidsgerichte Toetsing van het Centraal Planbureau, onder leiding van professor Jean Frijns, haar bevindingen in het rapport *Uit de Lengte of uit de Breedte?*¹ De commissie concludeerde onder andere dat Nederland zich gelukkig mag prijzen met een onafhankelijk en gezaghebbend instituut als het CPB. Maar het CPB doet veel werk met steeds minder mensen.

¹ <http://cpb.nl/persbericht/3212799/cpb-beoordeeld-op-beleidsgerichtheid>

Vandaar de titel en de belangrijkste aanbeveling: het CPB moet of een ruimer budget krijgen om de huidige taken beter te kunnen uitvoeren, of er zouden werkzaamheden moeten worden geschrapt. Daarnaast deed de commissie een reeks andere aanbevelingen (zie paragraaf 3.1). Het rapport werd twee keer besproken door de Vaste Commissie voor Economische Zaken van de Tweede kamer. Eerst in een hoorzitting met leden van de commissie-Frijns, vervolgens tijdens een Algemeen Overleg. In de schriftelijke reactie van de regering op het rapport werd de nieuwe directeur van het CPB gevraagd met de aanbevelingen aan de slag te gaan.

De benoemingstermijn van prof. dr Coen Teulings als directeur van het CPB liep op 30 april af. Hij bleef tot 1 oktober als adviseur aan het CPB verbonden om enkele wetenschappelijke projecten af te ronden. Er was veel media-aandacht voor het vertrek. Eind april organiseerde het CPB ter gelegenheid van het afscheid een seminar onder de titel '*Should we stay or should we go... On the future of Europe and the Eurozone*'. Sprekers waren Jean Pisani-Ferry, Jürgen von Hagen en Martin Wolf. Onder de aanwezigen was Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Willem Alexander. Het kabinet benoemde als opvolger mevrouw drs Laura B.J. van Geest, tot op dat moment directeur-generaal Rijksbegroting op het ministerie van Financien. Zij begon haar werkzaamheden op 1 augustus.

Op 1 oktober verruilde onderdirecteur prof. dr. Casper van Ewijk, na vijftien jaar aan het bureau verbonden te zijn geweest, het CPB voor het algemeen directeurschap van pensioennetwerk Netspar. Begin oktober werd ook voor hem een afscheidsseminar georganiseerd, met als onderwerp Vergrijzing. De sprekers waren Lans Bovenberg, Marcelis Boereboom en Job Swank.

In juni had de CPB Lecture 2013 plaats met als spreker professor Emmanuel Saez van de universiteit van Berkeley. Prof. dr Bas Jacobs was co-referent. Het onderwerp van de lezing was 'Topinkomens en Toptarieven'.

Een belangrijke publicatie was het CPB boek *De Toekomst van de Zorg*, een onderdeel van een driejarig onderzoeksprogramma dat deels door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) werd gefinancierd. Het boek werd gepresenteerd tijdens een drukbezocht seminar. Het boek *Plannen voor de Stad* werd samen met het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) geschreven en handelt over de rol van Maatschappelijke Kosten-Baten Analyses bij de besluitvorming over verstedelijkingsprojecten. Daarnaast verscheen *De Nederlandse Arbeidsmarkt in Taken*, het eerste CPB Boek dat louter elektronisch werd gepubliceerd. Aan het einde van jaar werd -ook in samenwerking met het PBL - de nieuwe *Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse Leidraad* gepubliceerd.

Naast deze grotere werken waren de CPB onderzoekers weer bijzonder productief. Er verschenen 5 Boeken, 9 Policy Briefs, 36 Notities en 39 Discussion Papers. Daarnaast verschenen er 27 achtergronddocumenten op de CPB website, publiceerden CPB'ers

op nationale en internationale blogs, op de opiniepagina's van kranten, participeerden zij in discussies in sociale media. Vanzelfsprekend deden CPB medewerkers mee aan wetenschappelijke congressen in binnen- en buitenland en zaten zij in diverse commissies, zowel beleidsgericht als wetenschappelijk. Ook de samenwerking met de Brusselse economische denktank Bruegel werd gecontinueerd, onder andere door de presentatie van CPB-werk in Brussel, een fellowship en diverse wederzijdse geschreven bijdragen.

De groei van het aantal bezoekers van de website zette ook in 2013 door tot rond 45.000 unieke bezoekers per maand (ter vergelijking: in 2011 was dit 23.000), terwijl het aantal volgers op Twitter opliep tot ruim 4100. Het geeft aan dat de publicaties en cijfers van het CPB aftrek vinden in steeds bredere kringen belangstellenden.

Het overzicht van de academische publicaties van CPB-medewerkers in 2013 wordt met dit werkplan op de website gezet.

3 Werkplan 2014

3.1 Algemeen

De volledige reactie op de aanbevelingen van de commissie-Frijns werd in december 2013 naar de minister van Economische Zaken gestuurd. Over twee heel belangrijke punten, de besluitvorming over de opzet van *Keuzes in Kaart* (KiK) en de visievorming op het modelgebruik door het CPB, werd apart gecommuniceerd, respectievelijk in november en december.² De implementatie van de aanpassingen staat voor komend jaar en in sommige gevallen ook de jaren erna op het programma.

Aansluitend bij de uitkomsten van interne en externe evaluaties door het CPB zelf, werd door de commissie-Frijns vastgesteld dat KiK te groot is geworden en onder te hoge tijdsdruk tot stand komt. Tot nu toe ging het allemaal nog goed, maar de kwaliteit zou in het geding komen als er op deze voet wordt doorgedaan. Vandaar dat er na uitgebreide consultatie van medewerkers, politici, beleidsmakers en andere betrokkenen is gekozen voor een beperktere opzet, waarbij vooral het aantal onderwerpen sterk is verminderd. Er wordt geprobeerd politieke partijen tussen verkiezingen door te faciliteren met analyses van grote hervormingsvoorstellen

² Zie <http://www.cpb.nl/publicatie/verdiepen-en-verhelderen-macro-economische-analyse-bij-het-cpb> en <http://www.cpb.nl/publicatie/vernieuwing-doorrekening-verkiezingsprogrammas-evaluatie-keuzes-in-kaart-2013-2017>

waarvoor in een normale KiK-periode geen tijd is. Er wordt tevens samen met de andere planbureaus een aparte publicatierreeks opgestart voor 'Kansrijk-beleid'. Ten slotte is winst te halen uit de interne organisatie en technische ondersteuning. Het streven is om de aanpassingen snel door te voeren, opdat het CPB snel 'KiK-proof' is.

Sinds het begin van de Grote Recessie is er vanuit de buitenwereld veel meer aandacht en kritiek gekomen op het modelgebruik van het CPB. Overigens ook op organisaties die van vergelijkbare modellen gebruik maken, in binnen- en buitenland. Dit heeft tot een visiedocument geleid, waarvan de rode draad is dat een verbeterde en transparante versie van het macromodel Saffier het beste toegerust is voor de vragen die aan het CPB worden gesteld deze en komende jaren. Dit wordt aangevuld met enkele recent ontwikkelde alternatieve modellen. Deze zijn complementair, gezien de beleidsvragen kunnen zij niet in de plaats van Saffier komen. De implementatie van de aanpassingen kost veel tijd, zowel het komende jaar als daarna.

Het ministerie van Economische Zaken heeft ruimte gezien voor een zekere uitbreiding van de vaste financiering van het CPB. Het CPB gaat deze middelen aanwenden voor het versterken van dunne plekken in de bezetting. De extra middelen worden niet gebruikt voor het opzetten van nieuwe programma's. Dankzij de extra financiering kan de kwaliteit van de bestaande programma's (waaronder zorg) beter worden geborgd en de overbelasting van het apparaat bij ramingen en doorrekeningen worden beteugeld.

Grote projecten zijn de start van de nieuwe studie Welvaart en Leefomgeving, dat deze maal in apart te publiceren modules wordt uitgebracht. Dit is een samenwerkingsproject met het PBL. Daarnaast staat een nieuwe Vergrijzingsstudie op de agenda.

Ook in 2014 wordt de CPB Lecture georganiseerd in medio juni. Wij zijn zeer gelukkig dat professor Susan Athey van Stanford University de uitnodiging heeft geaccepteerd. Het onderwerp is 'Privacy Regulation for the Internet: An Economic Perspective'. Academic partner van de directie is prof dr. Sijbren Cnossen.

3.2 Sector Publieke Financiën

De sector Publieke Financiën is de budgettaire waakhond (fiscal watchdog) van de Nederlandse overheid. Hiertoe maakt de sector reguliere ramingen van de overheidsfinanciën en de koopkrachtontwikkeling ten behoeve van de begrotingscyclus. De sector wil een breed vertrouwde bron zijn van ramingen, second opinions en beleidsanalyses. Het onderzoek van de sector draagt bij aan inzicht in de optimale inrichting van het begrotingsbeleid, de belastingstructuur, de sociale zekerheid en het takenpakket en financiering van decentrale overheden. Naast de

eindverantwoordelijkheid voor de productie van kort termijnramingen zoals Centraal Economisch Plan (CEP) en Macro Economische Verkenning (MEV), verleent de sector op verzoek beleidsondersteuning aan ministeries en politieke partijen. Academic partners van de sector zijn de hoogleraren Bas Jacobs, Koen Caminada, Maarten Allers en Rob Alessie.

Het **programma Belastingen** analyseert de structurele effecten van belastingen en belastingstructuur op de economie en op de arbeidsmarkt in het bijzonder. Het gaat hierbij vaak om de Nederlandse economie, maar zeker voor analyses van de vennootschapsbelasting en de btw, kan vanwege de interne markt ook Europa de relevante economie zijn. Voor de veelal empirische analyses wordt gebruik gemaakt van schattingsmodellen en simulatiemodellen. Het programma heeft een sterk internationaal netwerk ontwikkeld als trekker van een consortium van onderzoeksinstituten voor het Directoraat-Generaal Belastingen en Douane Unie (Taxud) van de Europese Commissie. Deze raamwerkovereenkomst loopt eind 2014 af. Daarnaast wordt er met sector Arbeid en Onderwijs gewerkt aan een internationaal project over *The incidence of social security contributions*.

Het programma voltooit begin 2014 het nieuwe microsimulatiemodel (MICSIM) voor de integrale analyse van de inkomens-, budgettaire en arbeidsaanbodeffecten van wijzigingen in de inkomstenbelasting en uitkeringen, waaronder de kinderopvangtoeslag. Er is in 2014 veel aandacht voor de documentatie en presentatie van het model.

MICSIM modelleert op box 1 van de loon- en inkomstenbelasting. In 2014 richt nieuw empirisch onderzoek zich op box 2 en 3. Het CPB maakt gebruik van microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en De Nederlandsche Bank (DNB) *household survey* om de invloed van belasting op de verschillende componenten van vermogen te bepalen, waaronder de rol van de heffingsvrije som en het belastingtarief. Bij de fiscale behandeling van ondernemers staat de keuze centraal tussen arbeids- en kapitaalinkomen en mogelijke arbitragemogelijkheden tussen de inkomstenbelasting van ondernemers, zelfstandigen en vennootschappen. Daarnaast onderzoekt het programma de netwerkpositie van Nederland in de wereldwijde buitenlandse investeringen en is het programma nauw betrokken bij Europese studies naar de economische effecten van BTW heffing.

Het programma verbetert ook het structurele woningmarktmodel.

Voor 2014 is de volgende onderzoeksoutput voorzien:

- CPB Boek over het simulatiemodel voor de analyse van wijzigingen in belastingen en uitkeringen MICSIM (derde kwartaal)
- Discussion Paper over de elasticiteit van het belastbare inkomen (derde kwartaal)

- Discussion Paper over de fiscale behandeling van vermogens (vierde kwartaal)
- Discussion Paper over belastingen op ondernemen (vierde kwartaal)

Binnen het **programma Decentrale Overheden** wordt komend voorjaar een verdiepingsslag gemaakt van de analyse en beoordeling van kansen en risico's die gepaard gaan met de decentralisaties uit het Regeerakkoord. De Participatiewet is daarvan een prominent voorbeeld. Daarnaast wordt een aantal onderzoeksprojecten opgestart, ondermeer naar de effecten van decentralisaties in het verleden (in het bijzonder de WMO), de financiering van lokale overheden en de wijze waarop gemeenten tot nu toe zijn omgegaan met financiële mee- en tegenvallers. Deze onderzoeksagenda is nog in overleg met de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Financiën (FIN), Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

Het **programma Sociale Zekerheid** maakt beleidsrelevante analyses en prognoses met betrekking tot de sociale zekerheid en koopkracht. Het programma doet onderzoek dat de kwaliteit van ramingen en ex ante beleidsevaluaties versterkt. Ex ante beleidsevaluaties hebben een prominente rol in het programma. Het programma is verantwoordelijk voor het microsimulatiemodel MIMOSI en een aantal kleinere ramingsmodellen voor onder andere de uitgaven aan de AOW, WWB en WW, de inflatie, contractlonen en de incidentele loonstijging.

In 2014 richt het programma zich op de ontwikkeling en verbetering van het instrumentarium voor de koopkrachtramingen. Er wordt onderzocht wat de invloed van beleid is op de koopkracht over een langere periode. Ook wordt bezien of de effecten van beleid op de koopkracht van zelfstandigen in kaart kunnen worden gebracht. En tot slot wordt onderzocht of de presentatie van koopkrachteffecten kan worden verbeterd.

Daarnaast richt het programma zich op de optimale organisatie van het risico op ziekte en arbeidsongeschiktheid, mede tegen de achtergrond van de modernisering van de Ziektewet. Welke risico's kunnen het beste door wie worden verzekerd (of niet worden verzekerd)? Concreet gaat het onderzoek in op de vraag of de loondoorbetalingperiode bij ziekte niet te lang is en of de spreiding van het arbeidsongeschiktheidsrisico tussen werkgevers, werknemers, de overheid en particuliere verzekeraars optimaal is. Daarbij wordt vooral geleerd van ervaringen in andere landen. In samenwerking met het Internationaal Monetair Fonds (IMF) heeft onderzoek plaats naar de invloed van fiscale prikkels voor zelfstandigen op de keuze voor zelfstandig ondernemerschap. Tevens worden de niet-financiële determinanten van de pensioenbeslissing geanalyseerd, evenals de samenhang van de incidentele loonontwikkeling met onder andere demografie en conjunctuur.

De geplande onderzoeksoutput in 2014:

- Policy Brief over koopkracht (derde kwartaal)
- Policy Brief over de publiek-private organisatie van arbeidsongeschiktheid (vierde kwartaal).
- Discussion Paper over fiscale prikkels voor zelfstandigen (tweede kwartaal)
- Discussion Paper over gedragseconomie en pensioen (tweede kwartaal)

Het **programma Overheidsfinanciën** maakt ramingen en analyses van de overheidsfinanciën. Het programma maakt ook in 2014 de vier reguliere kortetermijnramingen. Daarnaast wordt gewerkt aan een tienjaars economische verkenning. Voorts werkt het programma aan tegenbegrotingen, beleidsondersteuning en vertegenwoordigt zij het CPB in internationale fora van *independent fiscal institutes* (ifis).

In 2014 wordt onderzoek afgerond over de arbeidsmarkt van de publieke sector en de progressiefactor van belastingen en premies. Nieuw onderzoek (deels in samenwerking met de sector macro-economische analyse) wordt gestart naar begrotingsbeleid op middellange termijn. Onder andere de uitgangspunten bij het vaststellen van de doelstelling op middellange termijn, het tempo waarin deze doelstelling gerealiseerd wordt en de beleidsconsequenties van indicaties voor het niet halen ervan.

Wat betreft het instrumentarium wordt nagegaan of er onwenselijke verschillen zitten tussen het overheidsblok van het macromodel Saffier en de gedetailleerde modellen die hiervoor input leveren (belastingmodel, Mimosi en EMU-model). Verder wordt onderzoek gedaan naar de ontwijkingcoëfficiënten in de modelvergelijkingen voor accijnzen, energiebelastingen, motorrijtuigenbelasting en belasting op personenauto's en motorrijwielen. Het EMU-model wordt gedocumenteerd via een CPB Achtergronddocument. .

- Policy Brief Arbeidsmarkt Publieke sector (eerste kwartaal)
- Policy Brief begrotingsbeleid op middellange termijn (vierde kwartaal)

3.3 Sector Macro-economische Analyse

De sector Macro-economische analyse is hét kenniscentrum voor de macro-economie van de Nederlandse overheid. De sector maakt macro-economische ramingen voor korte en middellange termijn en analyses van macro-economische ontwikkelingen en beleidsvragen, zowel nationaal als internationaal, vooral Europa. Tot het werkkterrein van de sector behoren ook analyses van vraagstukken rond pensioenen. In 2014 zijn er twee sectorbrede zwaartepunten. Ten eerste het verdiepen van kennis over pensioenen en macro-economische vraagstukken in nationaal en internationaal perspectief. Ten

tweede het vergroten van de transparantie, onder andere door vereenvoudigingen van het instrumentarium dat gebruikt wordt voor ramingen en beleidsanalyses. De academic partners van de sector zijn Wouter den Haan en Casper van Ewijk.

Het **programma Pensioenen** draagt bij aan ramingen en beleidsondersteuning. De verwachting is dat de lopende beleidsdiscussie over de toekomst van het pensioenstelsel ook tot nieuwe beleidsvragen aan het CPB gaat leiden. Ter ondersteuning van deze analyses wordt het Asset Liability Model (ALM) onderhouden en gedocumenteerd.

Het programma heeft daarnaast diverse onderzoeksprojecten, grotendeels extern gefinancierd door het pensioennetwerk Netspar en MOPACT (Mobilizing the Potential of Active Ageing in Europe), een subsidieprogramma van de Europese Commissie. Het onderzoek richt zich onder andere op de optimale verhouding tussen eerste en tweede pensioenpijler uit oogpunt van risicodeling en herverdeling, de beheersing van risico's in collectieve en individuele pensioenregelingen en de intragenerationele herverdeling door pensioenstelsels met meerdere pijlers in Canada, Denemarken, Nederland en Zweden.

Voor 2014 is de volgende output voorzien:

- Policy Brief en Discussion paper Optimale verhouding eerste en tweede pensioenpijler uit oogpunt van risicodeling (derde kwartaal)
- Netspar notitie Beheersing van risico's in collectieve en individuele aanvullende pensioenregelingen (tweede kwartaal)
- Netspar Design of Panel paper Intragenerationele herverdeling door pensioenstelsels: een internationale vergelijking (tweede kwartaal)

Het **programma Macro** richt zich op het verdiepen van macro-economische kennis, het verder ontwikkelen van het instrumentarium en de productie van ramingen en beleidsanalyses. Het zwaartepunt van de inhoudelijke verdieping ligt het komend jaar op de vraag hoe Nederland zich herstelt van de crisis. Hierbij wordt aandacht gegeven aan verbetering van balansposities en de gevolgen daarvan voor bestedingen en economische groei. Via voorstudies wordt uitgewerkt hoe deze vragen onderzocht kunnen worden.

Ontwikkelen van het instrumentarium betreft vooral Saffier, dat ook in de komende jaren het centrale instrument is bij ramingen en beleidsanalyses. De transparantie van het model wordt vergroot en een aantal onderdelen (blokken) herzien en verbeterd. Bijvoorbeeld de uitvoer, die gerelateerd is aan de herziening van het instrumentarium bij het bepalen van de internationale conjunctuur. Voorts wordt de ontwikkeling van een Dynamic Stochastic General Equilibrium model (DSGE) afgerond en leidt de Bayesiaanse Vector Auto-Regressie (BVAR) tot een nieuwe

empirische ramingmethode voor een tiental kerngegevens, dat als zijlicht bij Saffier wordt gebruikt.

De geschreven output is als volgt:

- Policy Brief Herstel na de crisis (vierde kwartaal)
- Policy Brief Vermogen en Consumptie (vierde kwartaal)
- BVAR, documentatie in vorm van achtergronddocument (eerste kwartaal)
- Discussion Paper on mid-term forecasting with BVAR (tweede kwartaal)
- DSGE, documentatie in vorm van achtergronddocument (tweede kwartaal)

Het **programma Internationale Analyse** maakt ramingen en analyses voor de internationale economische ontwikkeling op korte en middellange termijn. Voor een kleine open economie als de Nederlandse is de internationale omgeving van groot belang. Het programma publiceert elke maand een wereldhandelsmonitor en herziet vier keer per jaar de verwachte ontwikkelingen in de internationale omgeving. In 2014 ligt de nadruk van de onderzoeksinspanning op de herziening van het instrumentarium dat bij de ramingen wordt gebruikt. Hierbij wordt nauw samengewerkt met het programma Macro.

Middels een scenariostudie wordt ingegaan op de vraag 'Hoe komt Europa uit de crisis?' en wordt de betekenis van de interne markt voor Nederland opnieuw onderzocht. Ten slotte worden de risico's van belangrijke, buitenlandse macro-economische onevenwichtigheden geanalyseerd.

Verwachte publicaties:

- Policy Brief Europa na de crisis (derde kwartaal)

3.4 Sector Arbeid en Onderwijs

Een goed opgeleide en gezonde bevolking is de belangrijkste bouwsteen voor toekomstige welvaart. Het werk van de sector Arbeid en Onderwijs gaat over ontwikkelingen gedurende de levenscyclus. Het gaat om afwegingen aan het begin van het leven over investeringen in onderwijs, over inzetbaarheid gedurende het werkzame leven, en een gezonde en betaalbare oude dag. De juiste onderwijsinvesteringen vergen een systeem dat wordt getoetst op effectiviteit en efficiëntie en begrip van het gedrag van kinderen, ouders, leraren, bestuurders en overheid. Inzetbaarheid en pensioenbeslissingen worden gezien in het licht van de afwegingen tussen opleiding, werk, training en vrije tijd gedurende het leven. Dit vraagt om beleidsanalyse op het terrein van de arbeidsmarkt(instituties), die een evenwicht zoeken tussen efficiëntie en verdeling. Daarnaast legt vergrijzing een claim op de overheidsfinanciën. Analyse van de houdbaarheid van de Nederlandse overheidsfinanciën vergt een blik nodig op de ontwikkeling van de overheidsbegroting in de (verre) toekomst. De hoogleraren Bart

Verspagen, Maarten Lindeboom, Pieter Gautier en Dinand Webbink zijn academic partners.

Het **programma Onderwijs** is in 2012 gestart met een vierjarig onderzoeksprogramma naar de onderbouwing van onderwijsbeleid, dat voor een deel wordt gefinancierd door de ministeries van Financiën en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De kwantificering van effecten van verschillende onderwijsinterventies staat centraal. Er zijn drie onderzoeklijnen. Allereerst de uitbreiding van kennis over de effectiviteit van specifieke beleidsinterventies. Ten tweede de verdieping van kennis over de opbrengsten en kosten van onderwijsbeleid en de duiding van de rendementen op onderwijs. Ten slotte de samenhang tussen bestaande instituties in het onderwijsstelsel en het gedrag van bijvoorbeeld leraren, leerlingen en schoolbesturen.

In 2014 blijft de leraar prominent op de onderzoeksagenda. Reeds opgestarte experimenten rond de 'impuls leraren tekortvakken' en de regionale aanpak worden voortgezet, net als de effecten van de lerarenbeurs op uitstroom, de experimenten rondom voortijdig schoolverlaten en rond studiekeuzeactiviteiten. Ook worden de prestatie-effecten geanalyseerd van alternatieve vormen van belonen. Ten slotte richt het onderzoek zich op onderwijsloopbanen van leerlingen, in het bijzonder zittenblijven.

De publicaties in 2014:

- Policy Brief over de effecten en doelmatigheid van zittenblijven in het Nederlandse onderwijssysteem (derde kwartaal)
- Discussion Paper over het belang van de leraar en samenstelling van de klas (eerste kwartaal)
- Discussion Paper over de effecten van de lerarenbeurs op deelname aan het hoger onderwijs (vierde kwartaal)
- Discussion Paper over de effecten van alternatieve vormen van belonen op prestaties (vierde kwartaal)

Het deels door het Ministerie van OCW gefinancierde onderzoek van de **kennisunit wetenschapsbeleid** loopt door tot eind 2016. Het doel is om kennis op te bouwen over de economische voor- en nadelen van verschillende maatregelen op het terrein van wetenschapsbeleid. Dit gebeurt door middel van macro-economische analyses, evaluaties van concrete beleidsmaatregelen en door conceptueel na te denken over alternatief beleid. Daarbij ligt de focus allereerst op de bekostiging van onderzoek, aangezien dit het belangrijkste beleidsinstrument is van de rijksoverheid.

In 2014 komt een studie uit met zowel een uitgebreide literatuurstudie naar de invloed van overheidsfinanciering op de productie van wetenschappelijke kennis, als een uitgebreide empirische analyse van deze relatie. Verder wordt gewerkt aan beter

inzicht in de samenhang tussen onderzoek en hoger onderwijs. Er verschijnt een Policy brief over het verdelen van onderzoeksgelden tussen instellingen en tussen onderzoekers en een notitie over de regionale economische invloed van universiteiten. Ten slotte wordt verder gewerkt aan een boek over effectief wetenschapsbeleid, waarin de inzichten samenkomen die in de diverse afzonderlijke projecten zijn verworven. Het verschijnt in 2015.

Output:

- Policy Brief over onderzoeksfinanciering (derde kwartaal)
- Discussion paper over de economische waarde van wetenschap (tweede kwartaal)
- Discussion paper over de relatie tussen de kwaliteit van wetenschappers en de arbeidsmarktpositie van afstudeerders (vierde kwartaal)

Uitgangspunt voor het **programma Arbeid** is dat de arbeidsmarkt volop in beweging is. De samenstelling van de beroepsbevolking verandert als gevolg van een vergrijzende bevolking, een gemiddeld hoger opleidingsniveau en een toename van de participatie van oudere werknemers en vrouwen. Tegelijkertijd verandert de vraag naar arbeid als gevolg van technologische verandering die het mogelijk maakt werk anders te verdelen tussen mensen, machines, bedrijven en landen. Deze ontwikkelingen hebben niet op alle delen van de arbeidsmarkt dezelfde uitwerking. In de periode 2011-2013 is gewerkt aan het programma Arbeidsmarkt Ouderen. Begin 2014 worden de laatste producten opgeleverd en wordt samen met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), dat ook medefinancier is van het programma, een workshop georganiseerd.

De onderkant van de arbeidsmarkt staat onder druk. Door dalende kosten van informatie en communicatietechnologie staat nu ook het middensegment onder druk. Het doel is om in 2014 de omvang van het probleem aan de onderkant en in het middensegment in kaart te brengen. Twee studies staan op het programma. De eerste betreft het modelleren van de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt naar een laag, midden en hoog segment. Het model wordt gebruikt om scenario's op te stellen voor de arbeidsmarkt tot en met 2020. De studie wordt uitgevoerd in samenwerking met het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), dat onze uitkomsten gebruikt om armoede onder werkzame personen te ramen. De tweede studie betreft de mismatch op de arbeidsmarkt. De focus ligt op de mate waarin werknemers mobiel zijn en hoe deze mobiliteit leidt tot minder mismatch. Voorts is er aandacht voor de prikkels voor bepaalde vormen van werknemerschap (vast of flexibel contract, of zzp'er), en zaken als werkloosheid en arbeidsproductiviteit.

Publicaties:

- CPB Boek over de toekomst van de onderkant van de arbeidsmarkt (vierde kwartaal)

- Policy brief over duurzame inzetbaarheid en gezondheid (eerste kwartaal)
- Discussion paper over het loonprofiel van oudere werknemers (eerste kwartaal)
- Discussion paper over de gevolgen van baanverlies onder oudere werknemers (eerste kwartaal)

Het **programma Levensloop** publiceert in 2014 een nieuwe vergrijzingstudie, met een actualisatie van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën waarin de nieuwste economische en demografische ramingen verwerkt zijn. Er is natuurlijk bijzondere aandacht voor het effect van de economische crisis. De studie bevat daarnaast themahoofdstukken over de ouderenzorg en het ontsparen.

Er wordt ook voortgebouwd op het CPB boek *Toekomst voor de zorg* (2013), in het bijzonder de inter- en intragenerationele effecten van overheidsmaatregelen over de levensloop. De intragenerationele effecten (naar verschillen in inkomen, geslacht en huishoudsituatie) zijn daarbij een aanvulling op de intergenerationele effecten van maatregelen. Dit zouden hervormingen kunnen zijn in de AOW- en pensioenregelingen, de zorg en het onderwijs en verschillende vormen van lastenverhoging of -verlichting.

Publicaties:

- CPB Boek over vergrijzing (tweede kwartaal)
- Discussion paper over de inter- en intragenerationele effecten van overheidsmaatregelen (vierde kwartaal)

3.5 Sector Marktordening

De sector Marktordening verricht economische analyses op het gebied van ordenings- en reguleringsvraagstukken vanuit een Nederlands en Europees beleidsperspectief. Het onderzoek is vooral micro-economisch van aard en richt zich op het functioneren van markten en de invloed van overheidsinterventies op die markten. De missie van de sector is om een gezaghebbende en toonaangevende bron voor beleidsrelevant onderzoek naar ordeningsvraagstukken te zijn. De sector Marktordening ondersteunt de Directie Algemene Economische Politiek (AEP) van het ministerie van Economische Zaken bij het thema Vernieuwing Publieke Belangen (VPB). Academic partners zijn de hoogleraren Jan Boone, Robert Dur, Erik Schut en Clemens Kool.

Het **programma Financiële markten** richt zich op ordeningsvraagstukken in de financiële sector. Het perspectief betreft publieke belangen die overheidsbemoedigen met bancaire markten, verzekeringsmarkten en pensioenmarkten rechtvaardigen. De hoofdthema's zijn corporate governance, regulering van financiële markten en de wisselwerking van financiële markten met de reële economie. Een belangrijk thema

in 2014 is de wisselwerking van financiële markten met de reële economie. De financiële crisis heeft immers duidelijk gemaakt dat paniek op financiële markten of balansproblemen bij banken over kunnen slaan naar de reële economie. Het onderzoek is deels extern gefinancierd en de precieze invulling van dat deel wordt in overeenstemming met de externe financiers lopende het jaar vastgesteld. In het eerste kwartaal verschijnt een achtergronddocument met een analyse welke economische factoren de keuzes van banken bepalen om zich te herkapitaliseren.

De beoogde output:

- Discussion Paper dat op basis van microdata de gevolgen van gedwongen verkoop van huizen voor de huizenprijzen van omliggende woningen analyseert (derde kwartaal).
- Discussion Paper dat de relatie tussen structuurkarakteristieken van de financiële sector en groei in industriële sectoren analyseert (derde kwartaal).
- Risicorapportage Financiële sector, jaarlijks op verzoek Tweede Kamer (tweede kwartaal).

Nieuwe technologie stelt nieuwe eisen aan overheidsbeleid. Het doel van het **programma ICT & Innovatie** is om economische inzichten te gebruiken om de gevolgen van technologische verandering voor beleid te duiden. Het onderzoek richt zich op de publieke belangen op internet (onder andere gerelateerd aan privacy, cybersecurity, openheid) en de evaluatie van innovatiebeleid in Nederland en Europa/OESO.

Publicaties in 2014:

- Policy Brief over privacybeleid gerelateerd aan keuzevrijheid van consumenten, privacybescherming en innovatie (tweede kwartaal).
- Discussion Paper met een empirische studie over veiligheidsgedrag op internet, op basis van gegevens over de beveiliging van routers en het gebruik van communicatieprotocollen (derde kwartaal).
- Discussion Paper met theoretische uitwerking van de relatie tussen netneutraliteit en mededinging, met relevantie voor Nederlandse markt voor mobiele telecommunicatie/Internet (vierde kwartaal).
- Rapportage bestaande uit overzichtsstudie naar de effectiviteit van fiscaal innovatiebeleid, voor DG TAXUD en DG Enterprise (extern gefinancierd). Deze studie brengt in kaart welke fiscale instrumenten worden gebruikt in de EU en een aantal OESO-landen om innovatie te bevorderen (vierde kwartaal)

De nadruk van het onderzoek in het **programma Zorg** ligt op de ordenings- en transitievraagstukken in het kader van de hervorming van het Nederlandse zorgstelsel. Het programma sluit aan op beleidsdiscussies over bijvoorbeeld concurrentie tussen ziekenhuizen, de rol van zorgverzekeraars in het zorgstelsel, de inrichting van de AWBZ, de mate van solidariteit in de zorg en de verdeling van

verantwoordelijkheid tussen overheid en burgers. Mits de financiering rond komt is het jaar 2014 het eerste jaar van het onderzoeksprogramma Doelmatigheid in de Zorg, met een nadruk op productieve efficiëntie (met enige, maar minder, aandacht voor allocatieve efficiëntie). De ambitie is om ook de moderne theorie van *mechanism design* mee te nemen. Het gaat om een extern gefinancierd onderzoeksprogramma voor drie jaar. Daarnaast wordt er geïnvesteerd om het onderwerp zorg in het reguliere ramingsproces minder foutgevoelig te maken en zijn er diverse voorbereidende exercities voor toekomstige doorrekeningen van de verkiezingsprogramma's.

De publicaties:

- Policy Brief over Doelmatigheid in de Zorg, later ook als hoofdstuk in een boek over dit onderwerp (derde kwartaal)
- Discussion Paper over indicatiestelling, als uitvloeisel van het eerdere extern gefinancierde onderzoek onder de noemer Toekomst Zorg (derde kwartaal)
- Discussion Paper over een nader te bepalen onderzoek op het gebied van Doelmatigheid in de Zorg (vierde kwartaal).

3.6 Sector Fysieke Omgeving

De sector Fysieke Omgeving richt zich op de ontwikkeling en toepassing van samenhangende en beleidsrelevante economische visies op infrastructuur, ruimtelijke ontwikkeling, mobiliteit, veiligheid en klimaat. Er bestaat een sterke en toenemende overlap tussen deze onderwerpen. Daarom werkt de sector ook zeer nauw samen met het PBL, zeker ook op de terreinen klimaat, en infrastructuur. Dit besef heeft onder meer geleid tot een sterke verbreding van de Maatschappelijke Kosten-Baten Analyses (MKBA) die de sector uitvoert en ook tot een sterkere mate van overlap/integratie tussen de programma's in de sector. De sector heeft als academic partners de hoogleraren Henri de Groot en Jan Rouwendal.

Vrijwel alle projecten zijn co-producties met andere organisaties. Voor de projecten in 2014 gaat het daarbij onder meer om PBL, SCP, het Kennisinstituut voor Mobiliteit, Deltares, de Vrije Universiteit, de universiteiten van Tilburg en Darmstadt, NIESR (Londen) en de OESO. Ook worden vrijwel alle projecten medegefinancierd door de ministeries van Infrastructuur en Milieu, EZ, Financiën, BZK en de Deltacommissaris.

Het doel van het **programma Klimaat** is inzicht te krijgen in de efficiënte vormgeving van klimaatbeleid. In het bijzonder het tempo, het benodigde instrumentarium en de economische gevolgen ervan. In het kader van het Groenboek Klimaat dat de Europese Commissie in 2013 publiceerde bekijkt het programma met behulp van het model MERGE de samenhang tussen diverse vragen. Bijvoorbeeld of voor 2030 nieuwe doelen moeten komen voor het CO2 plafond, het percentage

duurzame energie en het tempo van de energiebesparing. Daarbij wordt expliciet rekening gehouden met de variabiliteit van hernieuwbare energie, de leereffecten van nieuwe technologieën, de samenhang tussen klimaat- en luchtdoelstellingen en de potentiële rol van de elektriciteitssector als brandstofleverancier van de transportsector. Tevens bekijkt het programma de mogelijkheid om concrete invulling te geven aan een R&D portfolio voor groene technologie en de vraag wat een circulaire economie in de praktijk betekent en hoe de overheid daaraan concreet vorm kan geven.

Publicaties:

- Discussion Paper The social discount rate when the future is uncertain (tweede kwartaal)
- Discussion Paper Optimal safety standards when dike-ring areas may actually flood (derde kwartaal)
- Discussion Paper Substitueerbaarheid van verschillende typen schone energietechnologie in het energiesysteem (derde kwartaal)

Het **programma Ruimte** is gericht op het maken van regionale en ruimtelijke analyses en kosten-batenanalyses van grote projecten die sterk met de grondmarkt zijn verbonden. In 2014 staan de werkzaamheden primair in het teken van nieuwe lange termijn scenario's voor Nederland tot het jaar 2050, de opvolgers van de 'oude' Welvaart en Leefomgeving (WLO)-scenario's uit 2006. Dit project wordt samen met het PBL in modules uitgevoerd, waarbij de verschillende modules deels afzonderlijk worden uitgevoerd en gepubliceerd. Op deze manier wordt het project flexibeler, overzichtelijker en kan er simultaan aan de diverse onderwerpen gewerkt worden. Eerst worden in 2014 macro-economische toekomstbeelden voor de wereldeconomie en Nederland gerapporteerd. Daarna volgen modules over Regionale uitwerking, Verstedelijking, Infrastructuur en mobiliteit, Woning- en vastgoedmarkten, Klimaat en energie, Landbouw en Natuur.

Een nieuw model voor het meten van indirecte effecten van transportinvesteringen via grondprijzen waarvoor het fundament in 2013 is gelegd, wordt uitgebreid met een module die gedrag van bedrijven beschrijft, zodat integrale analyses mogelijk worden.

Bij het onderdeel Water wordt nauw aangesloten bij het toewerken naar een voorstel voor Deltabeslissingen waarover het kabinet vervolgens in 2015 een besluit neemt. Hiertoe wordt tijd ingeruimd voor second opinions en MKBA's en wordt ook methodologisch verder gewerkt aan het bepalen van optimale waterveiligheidsnormen.

Publicaties:

- CPB-PBL module opvolger WLO over Macro-economische vergezichten voor Nederland tot 2050 (eerste kwartaal).
- Discussion paper 'General equilibrium effects of transport infrastructure investments' (vierde kwartaal).

Het programma **Infrastructuur** richt zich op de economische effecten van diverse infrastructuurprojecten, waaronder wegen, spoorverbindingen, dijken en waterveiligheidsprojecten. Net als het programma Ruimte staat dit programma voor 2014 grotendeels in het teken staan van de diverse modules voor de opvolger van de WLO.

Het programma leidt een consortium dat de nieuwe Algemene MKBA Leidraad heeft opgesteld. De Algemene MKBA Leidraad is ook bedoeld om het toepassingsbereik van MKBA's te verbreden naar andere beleidsterreinen dan de transportinfrastructuur. De leidraad is eind 2013 geïmplementeerd. Per beleidsterrein volgen nadere uitwerkingen in de vorm van werkwijzers.

Er zijn voorbeelden waarbij nieuwe infrastructuur die bedoeld was om een gebied te versterken juist het omgekeerde effect had. Een betere bereikbaarheid leidt dan juist tot de leegloop van een gebied omdat bedrijven het door de infrastructuur makkelijker vanuit een naburig, groter economisch centrum kunnen bedienen: de aanleg van de TGV tussen Parijs en Lyon is hier een voorbeeld van. In 2013 is een project gestart om dit fenomeen te onderzoeken, dat in 2014 wordt vervolgd.

Publicaties:

- CPB Boek Algemene MKBA Leidraad, met PBL (eerste kwartaal)
- Policy brief over infrastructuur en de ontwikkeling van main- brain- en greenports (derde kwartaal)

4 Indicatieve publicatiekalender

Voor meer details, zie de afzonderlijke paragrafen hierboven. Indicatief geldt het precieze kwartaal van publiceren. Daarbij kan het onderzoek immer aanleiding geven voor veranderingen.

Eerste Kwartaal

<i>Titel</i>	<i>Sector</i>
Policy Brief Arbeidsmarkt Publieke Sector	Publieke financiën
Policy Brief Duurzame inzetbaarheid en gezondheid	Arbeid en onderwijs
Discussion Paper Loonprofiel oudere werknemers	Arbeid en onderwijs

Discussion Paper Gevolgen baanverlies oudere werknemers	Arbeid en onderwijs
Discussion Paper Belang leraar en samenstelling klas	Arbeid en onderwijs
WLO Module macro-economische vergezichten NL 2050	Fysieke omgeving
BVAR, documentatie	Macro

Tweede Kwartaal

<i>Titel</i>	<i>Sector</i>
CPB Boek over Vergrijzing	Arbeid en onderwijs
Policy Brief privacybeleid in relatie keuzevrijheid van consumenten, privacybescherming en innovatie	Marktordening
Discussion Paper over de economische waarde van wetenschap	Arbeid en onderwijs
Discussion Paper fiscale prikkels voor zelfstandigen	Publieke financiën
Discussion Paper gedragseconomie en pensioen	Publieke financiën
Discussion Paper on mid-term forecasting with BVAR	Macro
Discussion Paper The social discount rate when the future is uncertain	Fysieke omgeving
Jaarlijkse Risicorapportage Financiële Sector tbv Tweede Kamer	Marktordening
Netspar paper intragenerationele herverdeling door pensioenstelsels: een internationale vergelijking	Macro
Netspar notitie Beheersing Risico's collectieve en individuele aanvullende pensioenregelingen	Macro
DSGE-model, beschrijving in achtergronddocument	Macro

Derde Kwartaal

<i>Titel</i>	<i>Sector</i>
CPB Boek Simulatiemodel analyse belastingen en uitkeringen MICSIM	Publieke financiën
Policy Brief over Koopkracht	Publieke financiën
Policy Brief doelmatigheid in de zorg	Marktordening
Policy Brief Europa na de crisis	Macro
Policy Brief effecten en doelmatigheid zittenblijven in het Nederlandse onderwijssysteem	Arbeid en onderwijs
Policy Brief onderzoeksfinanciering	Arbeid en onderwijs
Policy Brief infrastructuur en ontwikkeling main-, brain- en greenports	Fysieke omgeving
Policy Brief en Discussion Paper optimale verhouding tussen	Macro

eerste en tweede pensioenpijler uit oogpunt risicodeling	
Discussion Paper over het belastbare inkomen	Publieke financiën
Discussion Paper relatie structuurkarakteristieken financiële sector en groei in industriële sectoren	Marktordening
Discussion Paper gedwongen verkoop huizen op huizenprijzen omliggende woningen	Marktordening
Discussion Paper veiligheidsgedrag op internet	Marktordening
Discussion paper indicatiestelling	Marktordening
Discussion Paper Optimal Safety Standards when dike-ring areas may actually flood	Fysieke omgeving
Discussion Paper substitueerbaarheid verschillende typen schone energietechnologie in energiesysteem	Fysieke omgeving

Vierde kwartaal

<i>Titel</i>	<i>Sector</i>
CPB Boek toekomst van de onderkant van de arbeidsmarkt	Arbeid en onderwijs
Policy Brief publiek-private organisatie arbeidsongeschiktheid	Publieke financiën
Policy Brief begrotingsbeleid op middellange termijn	Publieke financiën
Policy Brief herstel na de crisis	Macro
Policy Brief Vermogen en Consumptie	Macro
Discussion Paper fiscale behandeling vermogens	Publieke financiën
Discussion Paper belastingen op ondernemen	Publieke financiën
Discussion Paper effecten lerarenbeurs op deelname aan hoger onderwijs	Arbeid en onderwijs
Discussion paper effecten alternatieve vormen van belonen op prestaties	Arbeid en onderwijs
Discussion Paper relatie kwaliteit wetenschappers en arbeidsmarktpositie afgestudeerden	Arbeid en onderwijs
Discussion Paper inter- en intragenerationele effecten overheidsmaatregelen	Arbeid en onderwijs
Discussion Paper theoretische uitwerking netneutraliteit en mededinging	Marktordening
Discussion Paper general equilibrium effects of transport infrastructure investments	Fysieke omgeving
Overzichtsstudie effectiviteit fiscaal innovatiebeleid voor DG TAXUD en DG ENTERRPISE	Marktordening